

معرفی کتاب

ارجنامه حبیب یغمایی

تالیف: سیدعلی آل داود، تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۸۵، وزیری، ۴۶۴ ص. مصور.

از کارهای نیک و به یادماندنی مرکز میراث مکتوب، ارائه و پیشبرد طرح ماندگار ارجنامه‌هاست که قرار است به تناوب درباره بزرگان حوزه تصحیح متون و پیشاهنگان فهرست نگاری نسخ خطی، در ایران تدوین و چاپ شود. تاکنون بیست طرح به تصویب مرکز پژوهشی میراث مکتوب رسیده و قرار است در آینده نزدیک درباره استادان ناموری چون زنده یادان مجتبی مینوی، بدیع الزمان فروزانفر، احمد بهمنیار، محمد قزوینی، جلال‌الدین همایی، عباس اقبال آشتیانی چاپ شود و اگر توفیقی نصیب نگاره نیز گردد، بنای آن را دارد که ارجنامه استاد ایرج افشار را گردآوری و تدوین کند تا ادای دینی باشد به این دانشمند کتابشناس و نسخه پژوه نامور و پرتلاش.

اما از این سلسله، نخستین کتابی که به چاپ آراسته شده، ارجنامه حبیب یغمایی است که به پایمردی پژوهشگر نکته‌سنج و گوشا، استاد سیدعلی آل داود تدوین شده است. پیش از این آثاری چون: فهرست اعلام تفسیر طبری، احوال و اشعار حریف جندقی خوئی، نامه اقبال، برگزیده اشعار یغمای جندقی، دو سفرنامه از جنوب ایران، دیوان اشعار صفائی جندقی، یوسف و زلیخا و شمس قمر (خواجه مسعود قمی)، مجموعه آثار یغمای جندقی، اسناد و نامه‌های امیرکبیر، جغرافیای حافظ ابرو (ج ۴-۶)، دستور الاعقاب.

میرزا مهدی نواب طهرانی، نزهة الاخبار؛ محمدجعفر خورموجی، فرهاد و شیرین؛ (وحشی بافقی و وصال شیرازی) و را از او دیده بودیم و بر حسن نظر و دقت او آفرین گفته بودیم. نگارش ارجنامه یغمایی حق آل داود بود، زیرا هم با او دوست و دمخور بوده و هم حق همشهری‌گری (اصطلاح یزدی) حبیب برگردن اوست.

و بی‌گرافه بهترین گزینه خود او بود، و کس دیگری چون او نمی‌توانسته چنین کافی و وافی حق مقصود را ادا کند و سرانجامی خوش را برای این کتاب رقم زند.

کتاب را شش بهره و هر بهره را چند بخش شامل است و مباحثی چون: سالشمار و زندگی نامه، آثار و تألیفات (کتاب، اشعار، مقالات) اسناد و تصاویر، شیوه تصحیح و ویرایش متون، نامه‌ها، برگزیده مقالات، تحلیل و نقد و بررسی آثار یغمایی را در بردارد.

کتاب نامبرده که بر پایه تجربیات ارزنده مصححی چون آل داود تدوین شده، می‌توان از متون خوب و الگو برای تدوین ارجنامه‌ها برشمرد. تقریباً تمام مباحثی که می‌تواند شامل کتابهایی با این هدف و ساختار باشد، در اینجا دیده می‌شود. گردآورنده تمام آثاری که هم درباره یغمایی و هم بوسیله وی نوشته شده دیده و از نظر گذرانده و با دیدی نقادانه و تحلیل گرانه آنها را بررسی نموده است.

همه کتاب حسن و خوبی است و تنها نکته‌ای که به نظر نگارنده می‌رسد به قرار زیر است:

نگارنده این سطور به دلیل اینکه تا اندازه‌ای با زندگی و آثار فرخی یزدی آشنایی دارد، چند نکته مبهم را در صفحه ۳۲ این کتاب دیده که گوشزد می‌نماید، امید که به خطا نرفته باشد.

* از فحوای این جمله برمی‌آید که طوفان در سال ۱۲۹۹ ش چاپ می‌شده است؛ در سال ۱۲۹۹ ش، هنگام اقامت و تحصیل در شاهرود با جرائد پایتخت آشنا شد. بیش از همه، روزنامه طوفان فرخی را می‌پسندید که آشکارا قدرتهای حاکم را به باد انتقاد گرفته بود. سال بعد به تهران آمد و پس از زمانی کوتاه در اداره روزنامه طوفان، فرخی را ملاقات کرد.

نکته قابل گفتن آنکه روزنامه طوفان از دوم شهریور ۱۳۰۰ ش چاپ شده، یعنی همان سالی که گفته مؤلف، حبیب یغمایی به تهران آمده است.

* بعضی اشعار یغمایی، هم به نام فرّخی شهرت پیدا کرده است. چون او اجازه نمی‌داد اسامی شاعران در کنار اشعارشان بیاید. از یغمایی چند غزل مشترک و چند غزل مستقل در طوفان این سالها به چاپ رسیده

نخست آنکه در بررسی شماره‌های گوناگون طوفان دیده شده که عمدتاً ذیل اشعار، نام شاعرانی چون بهجت تبریزی، علوی، بیدار، تقی رفعت و ... آمده است و این موضوع که فرّخی یزدی اجازه نمی‌داده، نمی‌تواند درست باشد. هر چند که آقای آل داود به نقل از مقاله خود یغمایی در مجله آینده (س/۲۷۳/۵) آورده است.

دوم آنکه: نه در آن مقاله و نه در جای دیگر اشاره به غزل‌های مشترک نشده. حتی یغمایی در کتاب سرنوشت هم به این موضوع اشاره نکرده. تنها تلویحاً در خاطرات یغمایی اشاره شده که فرّخی سروده‌های خود را با یغمایی در میان می‌نهاد و برخی پیشنهادها و تصحیحاتی اعمال می‌کرد.

سوم آنکه: تنها دو غزل یغمایی را حسین مکی به اشتباه به نام فرّخی یزدی آورده است که هر دو را خود یغمایی در کتاب سرنوشت اشاره کرده است. البته مکی ردیف و قافیه یکی از غزلها را تغییر داده و به این گونه آورده است.

ز انقلابی سخت جاری سیل خون باید نمود

وین بنای سخت پی را سرنگون باید نمود

(دیوان فرّخی: ۱۲۱)

و غزل دوم به مطلع زیر:

بعد از این باید که در راه عمل زد گامها

و اندر آن ره کرد اندر هر قدم اقدامها

هر چند در چاپ‌های نخستین دیوان فرّخی به کوشش مکی این غزل آمده، اما در چاپ‌های جدید دیوان، نشانی از این غزل نیست.

* * *

امید آنکه به همت پژوهشگران معاصر و دوستداران بزرگان و کوشندگان حوزه ادب و نشر هرچه زودتر دیگر دفترهای وزین سلسله ارجنامه‌ها تدوین و چاپ شود و هر ماه گواه روگشایی یکی از این دفترها باشیم.

حسن مسرت - یزد

در سایه گنبد سبز

مقالاتی درباره مولانا جلال‌الدین، نویسنده: امینه بینی طرزی (izE.Yeniter). ناشر: انتشارات رومی، استانبول، ۲۰۰۶، ۲۱۲ص.

مؤلف در مقدمه کوتاهی که نوشته، خاطر نشان می‌کند که مقالات مندرج در این اثر قبلاً در کنگره‌ها ایراد شده و بعضی از

آنها در نشریات مختلف چاپ شده‌اند. وی مقصود و هدف خود را از تألیف این اثر با عبارات "فهمیدن و فهماندن حضرت مولانا" بیان می‌کند.

۱) مقاله اول (صص ۹-۲۵) با عنوان "دنیای اندیشه مولانا و انسان" در ارتباط با مقولات دل، عقل، علم، عبادت، سرنوشت و اراده، دنیا و مرگ نگاشته شده است.

۲) مقاله دوم (صص ۲۷-۴۰). نویسنده با استمداد از آثار مولانا و ذکر شواهد، رمز دستیابی به مرتبه انسان کامل را توصیف می‌کند.

۳) مقاله سوم (صص ۴۱-۵۵) که درباره عشق از دیدگاه مولاناست. و عشق حقیقی و عشق مجازی از نظر مولانا بررسی می‌شود.

۴) مقاله چهارم (صص ۵۷-۶۶) که در آن ذهنیت آموزندگی و نصیحت در آثار مولانا مورد توجه قرار گرفته است. این اثر دارای ۱۳ فصل و مقاله است.

بلغة المرام فی الرحلة الی بیت الله الحرام

مؤلف: یحیی بن مطهر بن اسماعیل (م ۱۳۸۶ ق)، ناشر: دارالسویدی، امارات متحده عربی، ۲۰۰۶

کتاب حاضر سفرنامه‌ای از یک عالم یمینی است که در سال ۱۲۸۶ ق در گذشته است. نام وی یحیی بن مطهر بن اسماعیل است و متأسفانه با همه نفاستی که این چاپ دارد تاریخ درگذشت وی را روی جلد ۸۱۷ هجری ثبت کرده‌اند که قطعاً اشتباه است.

وی فاصله صنعا تا مکه را با کشتی آمده و علاوه بر وصف دریا و خشکی، به مباحث علمی و مسائل حج و شرح حال علما و بسیاری از نکات فقهی و تاریخی نیز پرداخته است.

وصف وی از دو شهر مکه و مدینه در اواخر قرن سیزدهم هجری، عصر دوم عثمانی، است. این زمان دولت عثمانی دستگاه عریض و طولی در حرمین داشت و تسلطش بیش از گذشته بود. وی درباره کارگزاران عثمانی در این دو شهر اطلاعاتی بدست داده و از خدمات آنان یاد می‌کند. مواردی از کتاب نشان دهنده این است که وی سفرنامه عبدیری (ق ۸) را در اختیار داشته و مطالبی از آن نقل کرده است.

شرحی درباره انواع کشتی‌ها، صید بحری و انواع آن، برخی از احکام فقهی، چندین نقشه ساده از نقاط مختلف در مکه و مدینه به خصوص حرم مکی، شرح مقامات اربعه، و این که عباسیان آن بدعت را ایجاد کرده‌اند، اطلاعاتی درباره حج عجم و اینکه آنان صحابه را سب می‌کنند؛ وصف مکه و عرفات

و دیگر مشاعر مقدسه، بحث از توتون، قهوه و ...

سپس درباره بازگشت از حج و زیارت پیامبر(ص) و مسائلی که در زیارت مطرح است، نقشه ابتدایی از حرم نبوی، شرحی درباره اهل مدینه و علمای برجسته آن زمان، مفاضله مکه و مدینه، محمل شامی و بازگشت به صنعا به عنوان آخرین بحث و همچنین شرح حالی از علمای یمنی معاصر وی در این کتاب درج شده است.

از پایگاه کتابخانه اسلام و ایران

المخطوطات العربية في الفلك و الهيئة و الحساب و الهندسة

المخطوطات العربية في الفلك و الهيئة و الحساب و الهندسة في مكتبة جامعة براتسلاوا - تشيكوسلوفاكيا، كارل پتراچك، ترجمة عدنان جواد الطعمة، ۱۹۹۰م ۱۴۱۰ هـ - ق.

فهرست المخطوطات العربية في باكستان؛ المكتبات العامة، القسم الأول، مكتبة ديال سنغ الخيرية، حافظ ثناء الله الزاهدي، منشورات مركز المخطوطات و التراث و الوثائق جمعیة احياء التراث الاسلامی، الكويت، ۱۹۹۱م ۱۴۱۲ هـ - ق.

سلسله الفهارس العالمية مجموعة ای است که توسط جمعیت احياء التراث الاسلامی (مركز المخطوطات و التراث و الوثائق) در کشور کویت منتشر می شود.

از اهداف انتشار این مجموعه فهرست نگاری مجموعه های دستنویس های اسلامی در کشورهای دنیا به زبان عربی است که هر از گاهی به فهرست دستنویس های یک مجموعه اختصاص می یابد.

اولین عنوان از این مجموعه المخطوطات العربية في الفلك و الهيئة و الحساب و الهندسة في مكتبة جامعة براتسلاوا- تشيكوسلوفاكيا (دستنویس های عربی در زمینه علوم فلك و هیئت و حساب و هندسه در کتابخانه دانشگاه براتیسلاوا- چک اسلواکی [سابق]) در سال ۱۹۹۰ میلادی منتشر شده است.

مؤلف اثر - که باید آن را یک جزوه نامید- کارل پتراچک (Carel Petratehek) است که ترجمه آن را عدنان جواد الطعمة انجام داده است و شامل معرفی ۱۸ عنوان دستنویس در زمینه های مذکور است.

چهارمین مورد از فهارس منتشره توسط مرکز مذکور فهرست المخطوطات العربية في باكستان؛ المكتبات العامة، القسم الأول، مكتبة ديال سنغ الخيرية (فهرست دستنویس های عربی در کشور پاکستان؛ کتابخانه های عمومی، بخش اول کتابخانه خیریه دیال سنگه-) است که چنانکه از عنوانش پیداست به معرفی دستنویس های عربی کتابخانه

دیال سنگه- اختصاص دارد.

بد نیست متذکر شویم که فهرست مشترک دستنویس های کتابخانه مذکور با عنوان فهرست مخطوطات مرکز تحقیق دیال سنگه- لائبریری در ۵ جلد از سال ۱۹۷۵ تا ۱۹۸۷ به زبان اردو منتشر شده است، از آنجا که یکی از اهداف اساسی "جمعیه احياء التراث الاسلامیة" معرفی دستنویس های عربی دنیا به زبان عربی است، از این رو ممکن است که مانند مورد اخیر مجموعه ای به صورت مبسوط تر فهرست شده باشد ولی از آنجا که به زبان عربی نبوده، مجدداً فهرست شده و منتشر شود. ضمناً این را هم بیفزاییم که تدوین فهرست مشترک دستنویس های عربی پاکستان (فهرس المخطوطات العربية الاسلامیة في باكستان) توسط دکتر احمدخان در دست تدوین است اما تا زمانی که دوباره کاری در این دو مجموعه وجود نداشته باشد، می توانند در کنار یکدیگر به تسریع در دستیابی به فهارس عربی پاکستان کمک کنند.

اگرچه مدت ها از انتشار دو عنوان مذکور می گذرد، اما از آنجا که آگاهی از انتشار اینگونه فهارس برای محققین ضروری است، معرفی این موارد را بی مورد ندانستیم.

کتاب ترکیه

اثر: کریس ابوک (Chris Eboek)، ترجمه: مهسا خلیلی، ناشر: ققنوس، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۴، ۱۵۲ص.

کتاب ترکیه طی هفت فصل با عناوین: چهارراه فرهنگ ها، محل برخورد قاره ها، گذرگاه امپراتوری ها، جمهوری، زندگی روزمره، هنرها و سرگرمی و چالش های امروز در پی بدست دادن دیدگاهی کلی درباره این کشور است. پایان بخش کتاب نیز به مجموعه اطلاعاتی کلی و آماری درباره ترکیه، گاهشمار تاریخی این کشور، معرفی منابعی برای مطالعه بیشتر، منابع مورد استفاده و نمایه اختصاص دارد.

نویسنده با سیری شتابان در تاریخ کهن ترکیه و معرفی بخشهای مختلف این سرزمین کشور خود را "سرزمین تمدن ها" می نامد که بر اثر مهاجرت متعدد، ظهور و سقوط امپراتوری عثمانی، پیدایش جمهوری و ... همواره جامعه ای متلاطم و متکثر بوده است، که در حال حاضر می کوشد به کشوری مدرن و برخوردار از اقتصادی قدرتمند تبدیل شود.

فصل دوم کتاب، تاریخ فشرده ترکیه از سپیده دم حیات بشری و آغاز سکونت در این سرزمین از ۶۰۰ هزار سال پیش است، تا عصر جمهوری و ایام حاضر. ابوک در سیر مطالعاتی خود در این باره از ظهور سلاجقه در ترکیه در آغاز قرن یازدهم به عنوان مقطعی یاد می کند که ترکیه در پرتو آیین اسلام

بخش اعظم ویژگی‌های کنونی خود را بدست آورده.

فصل سوم: به مشکلات ویرانگر حاصل از جنگ جهانی اول و اشغال خاک ترکیه از سوی بیگانگان و گسترش مقاومت مردمی با فرار سلطان محمد ششم و آغاز عصر جمهوری و در نتیجه نوسازی ترکیه و ترکیه کنونی، می‌پردازد.

در فصل چهارم، نویسنده با تأکید بر روش زندگی پیچیده و گاهی متناقض ترکان بر اساس دو پایه درهم تنیده شده سکولاریسم و فرهنگ دینی به تشریح موقعیت عمومی دین و جایگاه زنان و کودکان و جوانان در ترکیه امروزی می‌پردازد.

فصل پنجم به هنر و سرگرمی اختصاص دارد. نویسنده با اذعان به درهم آمیزی هنر اسلامی و مدرن به سیر حیات و رشد و تطور و اهمیت معماری، هنرهای تزئینی، فرش بافی، ادبیات، موسیقی و نمایش در ترکیه می‌پردازد. و فصل آخر کتاب به چالش‌های امروز ترکیه معطوف است. مهمترین پرسش فراروی ترکیه به نقل از کتاب است: باید به شرق بنگرد یا به غرب؟ به میراث آسیایی خود روی آورد یا به میراث اروپایی‌اش؟

از دیگر ویژگی‌های این کتاب کم‌حجم و پرمحتوا، وجود مقالات کوچک موضوعی است که در میان صفحات و مستقل از متن دیده می‌شود.

این کتاب در عین کوتاهی و فشردگی اثری سرشار از اطلاعات مفید و متنوع و حتی ریزبینی درباره چند و چون حیات تاریخی و اجتماعی و فرهنگی همسایه شمالی ایران است و می‌تواند منبعی ارزشمند برای علاقه‌مندان باشد.

مقتل منظوم کربلا (دیوان فنا)

میرزا عبدالرسول زرنوزی خوبی متخلص به فنا (م ۱۲۶۹ ه. ق.)، مصححان علی صدرايي خوبی و علی افراسیابی، انتشارات نورالسجاد، قم، ۱۳۸۵ ش.

اثر سروده‌ای است در ذکر وقایع کربلا (از هجرت امام حسین (ع) از مدینه تا کربلا و پس از شهادت ایشان، وقایع کربلا تا شام) شامل ۵۹۹ بند، به ضمیمه چند غزل و تعدادی رباعی با عنوان ملحقات دیوان.

ناظم مجموعه از سرایندگان سده سیزدهم هجری قمری است و مصححان متن را بر اساس دو دستنویس و چاپی سنگی از آن (چاپ شده به سال ۱۲۸۷ در تبریز) تدوین کرده اند. در تنظیم اثر، متن چاپ سنگی تبریز اساس قرار گرفته و موارد اختلاف دو دستنویس مذکور با آن مقابله شده و اختلافات - که تعداد آن اندک است - در پاورقی منتقل شده است.

با توجه به اینکه این متن تا کنون فقط به صورت دستنویس و چاپ سنگی در دسترس بود، جای خالی چنین چاپی از آن

احساس می‌شد که با این چاپ نیاز علاقه‌مندان به اینگونه آثار مرتفع خواهد شد. با توجه به متأخر بودن دیوان به نظر می‌رسد که اختلافات میان چاپ‌ها و دستنویس‌ها آن چنان فراوان نباشد و عدم ذکر نسخه بدل‌ها در پاورقی حاصل اتفاق نسخ در ضبط‌ها باشد و بر این مبنا شاید بتوان این چاپ را نمونه‌ای قابل قبول از این متن به حساب آورد.

فرهنگ ادیان

آمریته شارمه، به کوشش فاطمه سمواتی، انتشارات مدحت، تهران ۱۳۸۵ ش.

واژه‌نامه‌ای تشریحی در شرح اصطلاحات و واژگان اساسی مطرح شده در ادیان که در دو بخش فارسی - انگلیسی و انگلیسی - فارسی تدوین شده است.

بخش اصلی فرهنگ - که بخش تشریحی آن را تشکیل می‌دهد - بر اساس الفبای فارسی ترتیب داده شده و در انتها نیز دو بخش واژه‌نامه فارسی - انگلیسی و انگلیسی - فارسی، معادل‌یابی و ارجاع به این اصطلاحات را تسهیل می‌کند.

صوفیگری و سیاست

الکساندر پاپاس: صوفیگری و سیاست بین چین، تبت و ترکستان: پژوهشی در خواجگان نقشبندی ترکستان شرقی، پاریس: مزونیو، ۲۰۰۵، سه ۲۹۱+ صص، ۲۲ تصویر، ۳ نقشه

مبشران مسلمان با گذر از پستی و بلندی‌های آسیای داخلی و مواجهه با لامها، شمنها و کافران، در آرزوی گسترش باورهای اسلامی و صوفیانه خود به راه ابریشم روی آوردند. از آنجا که یسوعی‌های مسیحی موفقیت کمی در منطقه بدست آورده بودند، این صوفیان سمرقندی توانستند باورها، تقدس و قدرت خود را در جامعه بگسترانند. آفاق خواجه در دهه ۱۶۸۰ م / ۱۰۹۰ ق، زمانی در یارکند به قدرت رسید و حکومتی بر پایه مبانی عقیدتی و عملی صوفیه در آنجا بر پا کرد، که تا آن زمان در اسلام آسیایی شنیده نشده بود. رهبران صوفیه (ایشان) توانستند در مرزهای چین، تبت و ترکستان، دودمانی روحانی تأسیس کنند که قدرت دنیایی را نیز بدست آورند. خواجگان نقشبندی ترکستان شرقی در کنار امپراتوری چین و تبت لامایی، اتوپیایی سیاسی و مذهبی ساختند که در آن مردم به هوادار و مقدسان به شاه بدل شوند.

این کتاب بر اساس منابع خطی منتشر نشده و گاه شناسانده نشده، تاریخ این دودمان صوفی را از زمان آمدنشان به حوزه تاریخ در سده شانزدهم تا برکناری کاملشان بدست سربازان منچو در سده نوزدهم بررسی می‌کند. کتاب براساس

مفهوم ایشان، مفاهیم صوفیگری سیاسی، اتوپیا، قدرت و تقدس را می‌پروراند.

کتاب به زبان فرانسوی است و مقدمه‌ای از مارک گابوریو Marc Gaborieau دارد و دومین کتاب از سری: دنیای قفقازی و تاتاری، آسیای مرکزی و شمالی (به ویراستاری تیری زرکونه Th. Zarcone) می‌باشد.

دکتر الکساندر پاپاس استاد تاریخ آسیای مرکزی در مدرسه مطالعات عالی علوم انسانی پاریس است.

محسن جعفری مذهب

منتخب التواریخ

محمد حکیم خان، جلد دوم، تصحیح یایوئی کاواهارا و کوئیچی هانه‌دا، توکیو: موسسه مطالعات فرهنگها و زبانهای آسیا و آفریقا [سلسله تحقیقات فرهنگ اسلامی: ۸۱] ن+۷۱۶+XXXVII صص

منتخب التواریخ یکی از تواریخ ارزشمند ماوراءالنهر در سده ۱۲ و ۱۳ هجری است که به زبان فارسی نگاشته شده است. نویسنده کتاب منتخب التواریخ، محمد حکیم خان پسر معصوم خان حدود سال ۱۲۱۷ هجری در خوقند پایتخت خانان خوقند دنیا آمد. خانان خوقند از طایفه منگیه ازبک، در آغاز سده دوازدهم هجری وجود آمده و دره فرغانه را در اختیار داشت و در سال ۱۸۷۶ توسط روسها فتح و در امپراتوری تزاری ادغام شد. به نوشته خود از جانب پدری از نوادگان خواجه احمد کاسانی معروف به مخدوم اعظم از مشایخ نقشبندی سده دهم، و از جانب مادری نواده ناریوته بی (حکومت ۱۷۷۰ تا ۱۷۹۹ م) و خواهرزاده عالم خان (حکومت ۱۷۹۹ تا ۱۸۱۰) و برادرش عمر خان (حکومت ۱۸۱۰ تا ۱۸۲۲ م) و پسر عمه محمدعلی خان (حکومت ۱۸۲۲ تا ۱۸۴۲) بود. منتخب التواریخ تاریخ همین دوره خانان خوقند می‌باشد.

منتخب التواریخ تاریخی عمومی شامل دو جلد و پنج بخش و دوازده فصل بترتیب زیر است:

- بخش یکم: تاریخ پیامبران
- بخش دوم: دودمانهای ایران باستان
- بخش سوم: دودمانهای چین و اروپا
- بخش چهارم:

فصل یکم: تاریخ خلفای راشدین

فصل دوم: خلفای بنی امیه

فصل سوم: خلفای بنی عباس

بخش پنجم: تاریخ دودمانهای گوناگون اسلامی:

فصل یکم: صفاریان

فصل دوم: سامانیان

فصل سوم: بویهیان

فصل چهارم: غزنویان

فصل پنجم: سلجوقیان

فصل ششم: خوارزمشاهیان

فصل هفتم: چنگیزیان

فصل هشتم: تیموریان و بابرین

فصل نهم: شیانیان (خانان بخارا)

فصل دهم: آستاراخانیان (خانان بخارا)

فصل یازدهم: منغیتیان (امارت بخارا)

فصل دوازدهم: منگیان (خانان خوقند)

جلد دوم شامل تاریخ منگیه [خانان خوقند] یعنی فصل دوازدهم از بخش پنجم کتاب است که نیمه دوم کتاب را دربر می‌گیرد. نیمه نخست درباره خانان خوقند و نیمه دوم سفرنامه حج نویسنده است. این کتاب دربرگیرنده آگاهیهای ارزشمندی از خانان بخارا و ترکستان شرقی است و کمبود منابع در این مورد دلیل انتشار جلد دوم پیش از جلد یکم بود. سفرنامه حج هم آگاهیهای ارزشمندی از روسیه تزاری، ترکیه عثمانی و ایران قاجاری در همین عصر می‌دهد. دلیل دوم این اولویت، بهره‌گیری خانم یایوئی کاواهارا از این جلد به عنوان یکی از منابع اصلی برای پایان‌نامه خود بود. دیده‌ها و شنیده‌های محمد حکیم خان از خانان خوقند در منابع دیگر دیده نمی‌شود.

نسخه‌های موجود کتاب عبارتند از:

الف - نسخه‌های فارسی: به ترتیب کهنگی

- ۱- نسخه شماره ۵۹۲، موجود در انستیتو ابوریحان بیرونی، آکادمی علوم جمهوری ازبکستان، کتابت ۵ ربیع الثاني ۱۲۵۹ هجری.
- ۲- نسخه شماره سی ۴۷۰، موجود در انستیتو مطالعات شرقی، سنت پترزبورگ، آکادمی علوم، فدراسیون روسیه، کتابت ۲۸ جمادی الاول ۱۲۵۹.
- ۳- نسخه شماره ۶۳، انستیتو مطالعات و میراث شرقی، آکادمی علوم، جمهوری تاجیکستان، کتابت محرم ۱۲۶۰.
- ۴- نسخه شماره ۴۴، کتابخانه دولتی عمومی سالتیکوف شدرین، کتابت شوال ۱۲۹۴.
- ۵- نسخه شماره ۵۹۳، تاشکند، کتابت ۱۳۱۶ هجری.
- ۶- نسخه های ۵۹۵ و ۵۹۶/۱، تاشکند.
- ب: نسخه های چغتایی. نام مترجم نسخه چغتایی روشن نیست.

- ۱- نسخه شماره ۵۹۴، تاشکند، کتابت ۱۲۹۴.
- ۲- نسخه شماره ۱۵۶۰، تاشکند، کتابت ۱۲۹۵.
- ۳- نسخه شماره دی ۹۰، سنت پترزبورگ، کتابت ۱۲۹۵ هجری.
- ۴- نسخه شماره دی ۲۲۵، سنت پترزبورگ، کتابت ۱۳۰۳.
- نسخه شماره ۶۳ دوشنبه در سال ۱۹۹۸ با عنوان تاریخ خانات خوقند و بصورت عکسی منتشر شد. متن حاضر بر اساس نسخه عکسی دوشنبه استنساخ و با نسخه های شماره ۵۹۲ تاشکند و سی ۴۷۰ سنت پترزبورگ مقابله گردید. مصححان در پیشگفتار روند تصحیح را گفته اند که پس از تطبیق سه متن و تشخیص درستی نسبی نسخه سنت پترزبورگ، تصحیح را مجدداً با اساس قرار دادن آن انجام دادند. انجام این کار هشت سال به طول انجامید.

محسن جعفری مذهب

الصحيح من أخبار البحار و عجائبها

تالیف ابی عمران موسی بن رباح الاوسی السیرافی، تحقیق یوسف الهادی، ۳۰۴ ص، نشر دار اقرأ

این کتاب که پیشتر گزیده‌ای از آن با نام عجائب الهند به چاپ رسیده است. اشتهاً به بزرگ پسر شهریار رامهرمزی نسبت داده شده است. عجائب الهند برای نخستین بار، به کوشش خاورشناس هلندی فون درلیث، بر اساس دست‌نوشته شماره ۳۳۰۶ کتابخانه ایاصوفیا همراه با ترجمه فرانسوس مارسل دویک از سوی انتشارات لیدن در سالهای ۱۸۸۳ تا ۱۸۸۶ میلادی منتشر شد. این اثر که در اصل به زبان عربی نگاشته شده است در سال ۱۹۶۸ م / ۱۳۴۸ ش به قلم

محمد ملک زاده به فارسی ترجمه شد و مترجم در مقدمه خود چنین پنداشته است که اصل کتاب به فارسی نگاشته شده و سپس از فارسی به عربی برگردانده شده است. و تا به حال اثری از نگارش فارسی اثر یافت نشده است.

نویسنده الصحيح من أخبار البحار، ابو عمران موسی بن رباح بن عیسی بن رباح اوسی سیرافی نام دارد که ابن ندیم وی را در شمار دانشمندان معتزله یاد کرده و او را از شاگردان ابوعلی جبائی، ابوبکر بن الاخشید و علی الصمیری برشمرده است. ابو عمران پس از عزیمت به مصر در دوران وزارت کافور اخشیدی، کتاب الصحيح من أخبار البحار را تألیف و به این وزیر دانش دوست تقدیم کرد. این اثر به تازگی با تصحیح و تحقیق استاد دانشمند جناب آقای یوسف الهادی، از سوی انتشارات دار اقرأ در دمشق منتشر شده است.

صحف ابراهیم "بخش معاصران"

تألیف علی ابراهیم خان خلیل بنارسی (در ۱۲۰۶ هـ. ق) به تصحیح میرهاشم محدث، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۵، ۵۴۰ ص.

صحف ابراهیم تألیف ابراهیم خان خلیل (۱۲۰۸-۱۱۴۸ هـ. ق) تذکره عمومی است شامل تراجم سه هزار و دویست و هفتاد و هشت شاعر قدیم و جدید به ترتیب حروف از شیخ ابویزید بسطامی تا ملا یگانه بلخی، و مصدر به نام شاه عالم ثانی گورکانی (۱۲۲۱-۱۱۷۳ هـ. ق) (تاریخ تذکره های فارسی، ج ۱، ص ۷۵۹). این تذکره به حیث اشتمال بر شرح حال و نمونه اشعار معاصران مؤلف، که ابراهیم خان خلیل آنها را خود فراهم آورده، از ارزش بسیار برخوردار است. علاوه بر تراجم شعرا، آگاهیهای تاریخی از روزگار مؤلف را نیز می توان در آن یافت. این تذکره کلان تا به حال به چاپ نرسیده است جز شرح حال شعرای همروزگار مؤلف (سده دوازدهم هجری) که به اهتمام عابدرضا بیدار به سال ۱۹۹۸ م در پتینه (کتابخانه خدابخش) چاپ شده است. شمار شعرای این بخش ۴۷۳ نفر است، که از افسر اصفهانی (محمدعلی) شروع شده و به شرح حال یادگار (علی بیک) پایان یافته است. اساس کار آقای محدث همین چاپ عابدرضا بیدار است. مقدمه وی شامل معرفی تذکره صحف ابراهیم و انگیزه تألیف آن به نقل از تاریخ تذکره های فارسی، شرح حال ابراهیم خان خلیل، درباره آثار وی، و توضیح راجع به صحف ابراهیم است. عمده ترین بخش کتاب، تعلیقات آن است (صص ۴۵۲-۲۳۸) و آقای محدث با استفاده از تذکره های مختلف، همچون صبح گلشن، تذکره نصرآبادی، شمع انجمن، نتایج الافکار، روز روشن، تذکره المعاصرین، آتشکده آذر، سرو آزاد، مرآة الفصاحة خزانه

عامره، ریاض العارفین، مجمع النقیس و ... شرح حال هر شاعری (تنها شعرای ایرانی) را از این منابع یافته و در بخش تعلیقات ارائه کرده است. فهرستهای کتاب، مشتمل بر فهرست اشخاص، جایها، کتابها، طایفه‌ها و کشف الابیات است.

مجمع النقیس بخش معاصران

تألیف سراج‌الدین علی‌خان آرزو (به سال ۱۱۶۴ هـ. ق): به تصحیح میرهاشم محدث، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۵، ۲۹۰ ص.

سراج‌الدین علی‌خان آرزو (۱۰۹۹ یا ۱۱۶۹-۱۱۰۱ هـ. ق) یکی از شخصیت‌های پرآوازه ادبی شبه قاره هند در سده دوازدهم هجری است که در حوزه نقد ادبی و تأملات سبک‌شناسی، از دانش و نظری عمیق و عالمانه برخوردار است. در اغلب آثار او به گونه‌ای نشانه‌های نقد ادبی را می‌توان یافت و در تذکره مجمع النقیس بیش از هر تذکره دیگری، نقدشناسی شعر فارسی را مورد توجه قرار داده و به تحلیل تاریخی سبک و طبقه‌بندی ادوار آن نظر کرده است. مجمع النقیس تذکره عمومی است مشتمل بر تراجم مختصر و منتخبات مفصل در حدود چهل هزار بیت از شعرای قدیم و جدید از ابویزید بسطامی تا محمد اشرف یکتای کشمیری (تاریخ تذکره‌های فارسی، ج ۲، ص ۱۵۸) که به قول اشپرنگر عده شعرای این تذکره ۱۴۱۹ و به قول عبدالمقتدر (فهرست بانکی پور) ۱۷۳۵ می‌باشد که آنها را به ترتیب الفبا از روی حرف اول اسم یا تخلص آنان ذکر نموده است (تذکره نویسی فارسی در هند و پاکستان، ص ۲۳۷). این تذکره ارزشمند تا به حال به صورت کامل چاپ نشده است. برای نخستین بار، دکتر عابدرضا بیدار، شرح حال ۱۰۹ شاعر سده دوازدهم هجری را از مجمع النقیس برگزیده و به صورت مقاله در خدابخش لائبریری جرنل (شماره ۳، پتنه، ۱۹۷۷م) به چاپ رساند و در سال ۱۹۹۲ م آن را به صورت جزوه‌ای جداگانه در پتنه (کتابخانه خدابخش) انتشار داد. چاپ بعدی آن در سال ۲۰۰۳-۲۰۰۴ م با عنوان بزم آرزو: گزیده تذکره مجمع النقیس (در شرح حال و منتخب اشعار و پاره‌ای نقد بر اشعار شاعرانی که با مؤلف معاشر بوده‌اند) با تلخیص، مقابله و مقدمه دکتر عارف نوشاهی صورت گرفت (مجله تحقیقی و ادبی کاوش شعبه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه جی سی لاهور، شماره ۱۳-۱۲، ۲۰۰۳-۲۰۰۴ م، صص ۱۳۱-۳). سومین چاپ آن به کوشش دکتر زینب النساء علی‌خان (سلطان علی) تحقق یافته و از جانب مرکز تحقیقات فارسی ایران و پاکستان (اسلام آباد) در سال ۱۳۸۳ ش/۲۰۰۴ م منتشر شده است. تاکنون مجلد نخست این چاپ (تا شرح حال زکی) در ۴۸۷ صفحه انتشار یافته و مجلد دیگر آن در دست چاپ است.

چهارمین چاپ ناقص این تذکره، که از روی چاپ دکتر عابدرضا بیدار (پتنه، ۱۹۹۲م) صورت گرفته، به اهتمام میرهاشم محدث در تهران (انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۸۵) محقق شده است. این چاپ، شامل شرح حال ۱۰۸ شاعر معاصر سراج‌الدین علی‌خان آرزو از اقدس (حاجی عبدالواسع) تا یکتا (محمد اشرف) است. عابدرضا بیدار در گزیده خود از تراجم شعرا نمونه اشعار را به چند بیت محدود کرده و حتی در بسیاری از موارد از آوردن نمونه اشعار صرف نظر کرده است، و آقای محدث نوشته است دستنویسهای مورد استفاده عابدرضا (نسخه‌های خطی شماره ۶۹۵ و ۶۹۶ کتابخانه عمومی خدابخش پتنه) در اختیار ایشان نیز نبوده، لذا وی نیز ضبط و ثبت اشعار را واگذاشته است. باید متذکر شد که میکروفیلم نسخه‌های خطی مورد استفاده عابدرضا بیدار در دانشگاه تهران موجود است (فهرست میکروفیلم‌ها، جلد ۳، ص ۱۰۵) و بی‌اطلاعی آقای محدث از این بابت شگفت‌آور است. از مجمع النقیس نسخه‌های عکسی دیگری نیز در کتابخانه‌های داخل کشور موجود است (ر.ک: فهرست میکرو فیلم‌های کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ج ۳، صص ۷۶-۱۰۵، ۸۳-۱۰۵، ۶۶-۱۰۵، فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ج ۳۸، صص ۳۷۷-۳۷۸) و آقای محدث می‌توانست در تکمیل اشعار از این نسخه‌ها استفاده کند و چاپ پتنه را با آنها مقابله نماید تا متنی منقح و مصحح ارائه دهد. مقدمه کتاب، شامل معرفی تذکره مجمع النقیس و شرح حال آثار آرزو به نقل از تذکره نویسی فارسی در هند و پاکستان، مقدمه مجمع النقیس، تذکره علمای هند، صحف ابراهیم و ... است. آقای محدث به دلالت فرهنگ سخنوران تمام تذکره‌هایی را که شرح حال شعرای (ایرانی) این کتاب را داشت، دیده و مطالب آنها را در بخش یادداشته‌ها (صص ۲۳۷-۱۳۳) آورده است. نمایه‌های کتاب، شامل فهرست اشخاص، جایها، کتابها، طایفه‌ها و کشف الابیات است.

مهسا سفاری

فهارس تازه چاپ پاکستان:

۱- فهرس المخطوطات العربیة فی پاکستان، الاجزاء: الثاني و الثالث و الرابع (مکتبات مدین پشاور)، اعداد الدكتور احمدخان، مکتب الملک فهد الوطنی، الرياض، ۱۴۲۶ هـ/۲۰۰۵ م، ۶۹۳ ص.

در این مجلدات ۱۲۳۴ نسخه خطی عربی در چهار کتابخانه شهر پشاور، پاکستان (مجموعه غلام جیلانی، دانشکده اسلامیة؛ کتابخانه مرکزی دانشگاه پشاور؛ اکادمی پشتو در دانشگاه پشاور و مدیریت آرشیو و کتابخانه‌های شهر پشاور)

ریاض الفردوس خانی

تألیف
محمد میرک بن مسعود حسینی منشی
بکوش
ایرج افشار و فرشته صرافان

تهران - ۱۳۸۵

به ترتیب الفبایی به تفصیل معرفی شده است. کهن‌ترین نسخه‌ای که در این فهرست معرفی شده و شاید کهن‌ترین نسخه عربی در پاکستان نیز باشد مقاله چهارم از کتاب الاقناع تألیف سعید بن هب‌الله بن حسن (درگذشته ۴۹۵ هـ -) است که در تاریخ ۱۹ ربیع‌الاول ۴۸۱ هـ - بدست احمد بن محمد بن نبهان کتابت شده و در مجموعه جیلانی است.

۲- خزینة المخطوطات، تألیف سلیم احمد صدیقی، سندی ادبی بورد، جام شورو، ۲۰۰۶ م، ۶۹۵ ص.

فهرست کوتاه نسخه‌های خطی مجموعه‌های شخصی استان سند است که فهرست‌نویسان مختلف به شیوه‌های مختلف تهیه کرده‌اند و در این مجلد گرد آمده است. فهرست در هم نسخه‌های عربی، فارسی، اردو، سندی و پنجابی است. فهرست به زبان سندی به صورت جدول تهیه شده است که برای خوانندگان فارسی نیز قابل استفاده است.

ریاض الفردوس خانی

تألیف محمد میرک بن مسعود حسینی منشی، به کوشش ایرج افشار و فرشته صرافان، تهران، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار یزدی، ۱۳۸۵، ۵۸۱ ص.

ریاض الفردوس خانی تاریخ عمومی ایران و بیشتر آن مخصوص به فارس، کهگیلویه و خوزستان از روزگاران قدیم تا دوره سلطنت شاه سلیمان صفوی (۱۰۷۷، ۱۰۵۵ هـ.ق) است که در یک خطبه و دوازده روضه و یک خاتمه، تألیف آن در زمان بیگلربیگی محمد زمان آغاز شده و در سال ۱۰۸۲ پایان یافته است. اعتبار کتاب مربوط به مندرجات روضه دوازدهم است که در آن به شرح کارهای بیگلربیگان کهگیلویه و خوزستان و مناطق پیوسته پرداخته و اطلاعاتی را که درباره خوزستان و منطقه لرنشین فارس ضبط کرده است، در جای دیگر نمی‌توان یافت.

نویسنده کتاب، محمد میرک، به احتمال قوی از اهالی دشتک بوده و چون در انشاء تسلط داشته، در دستگاه محمد زمان خان (بیگلربیگی کهگیلویه) به مقام منشیگری نائل شده و بعد به همراه وی به اصفهان رفته است. از این متن تاکنونیک نسخه بیش شناخته نشده و آن در سال ۱۲۴۳ هـ.ق به دستور مردی انگلیسی به نام سردار جان رومر در بندر سورت تحریر شده است و چون کاتب از فارسی دانی بضاعت چندانی نداشته، لذا نسخه را مغلوپ و معیوب استنساخ کرده است. این دستنویس در انجمن پادشاهی آسیایی در لندن محفوظ است.

مقدمه کتاب (صص ۹۰۳)، مشتمل بر معرفی ریاض

الفردوس خانی، شرح حال مؤلف با استنباط از متن کتاب، منابع متن و معرفی نسخه مورد استفاده به قلم استاد ایرج افشار است. بر این متن نمایه‌های متعددی سامان یافته است. فهرست آیات قرآنی، فهرست احادیث، فهرست اقوال و امثال و حکم و عبارات عربی، فهرست ابیات فارسی، فهرست اشعار عربی، فهرست اعلام تاریخی، فهرست اعلام جغرافیایی و انسانی، فهرست اصطلاحات و فهرست نام کتابها.

تاریخ برمکیان

تصحیح و تألیف سید صادق سجادی، تهران، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار یزدی، ۱۳۸۵، ۴۸۸ ص.

تاریخ برمکیان شامل دو بخش و یک ضمیمه است: بخش نخست تحقیقی است درباره تاریخ زندگی برمکیان، خاستگاه، ظهور در صحنه سیاسی، فعالیت فرهنگی، دین و مذهب، تأثیرات اجتماعی و ادبی و علمی، انقراض و علل آن با استناد معتبرترین منابع همراه با تحلیلهایی از جنبه‌های مختلف حیات این خاندان. این بخش شامل چند فصل است: فصل اول: برمک و نوبهار، فصل دوم: خاندان برمک، فصل سوم: سقوط برمکیان و اسباب آن، فصل چهارم: برمکیان، دین و دانش، فصل پنجم: برمکیان: اخلاق و ادب، امور اجتماعی.

انار ۲: یلیزآوتا نکراسووا: بازار بخارا:

ANOR 2: Yelizaveta Nekrasova: Die Basare von Buchara. Das Antlitz einer Handelsstadt im Wandel. 57 pages + 10 illustrations. Berlin 1999

انار ۳: اینگیبورگ بالدوف: اشعار چولپان:

ANOR 03: Ingeborg Baldauf: Zur Lyrik von Cülpon. Gedanken zu Schaffen und Hintergrund des usbekischen Poeten. Paperback, in Vorbereitung / in Press

انار ۴: زیگرید کلاین میشل:

ANOR 04: Sigrid Kleinmichel: Halpa in Choresm and Atin Ayi im Ferghanatal. Zur Geschichte des Lesens in Usbekistan im 20. Jh. 2000. 364 S,

انار ۵: برت فراگنر: پرزوفونی

ANOR 5: Bert G. Fragner: Die "Persophonie". Regionalitaet , Identitaet und Sprachkontakt in der Geschichte Asiens. Berlin 1999. 116 pages

انار ۶: راینهارد ایزنر:

ANOR 6: Reinhard Eisener: "Konterrevolution auf dem Lande": Zur inneren Sicherheitslage in Mittelasien 1929/30 aus der Sicht der OGPU. Berlin 1999. 171 pages

انار ۷: ادوارد آلورث: اندیشه‌های عبدالرئوف فطرت،

ناراضی بخارایی: تحلیل اندیشه‌ها و سیاهه کارها

ANOR 07 :Edward A. Allworth :The Preoccupations of Abdalrauf Fitrat, Bukharan Nonconfirmist. An Analysis and List of his Writings. 2000. 72 S.,

انار ۸: ایلدکو بلر-هان: کتبی و شفاهی: سنت کتبی و

شفاهی در میان اویغوران

ANOR 8: Ildiko Beller-Hann: The written and the spoken. Literacy and oral tradition among the Uyghur. Berlin 2000. 101 pages

بخش دوم: شامل متن اخبار برامکه با استفاده از سه

نخسه (خطی و چاپی) است. ۱. نسخه موسوم به اخبار برامکه که به شماره ۲۸۲ در سن پترزبورگ (لنین گراد) محفوظ است. تاریخ کتابت نسخه کهن تر از سده هشتم هجری نیست. ۲. نسخه موسوم به اخبار برامکه که به شماره ۶۷/۳۰۷۲ در کتابخانه دانشگاه پنجاب لاهور محفوظ و از مجموعه نسخ شیرانی است. این نسخه در سال ۱۲۶۶ ه. ق کتابت شده و با توجه به رسم الخط ظاهراً از روی نسخه‌ای کهن استنساخ شده است. ۳. نسخه چاپ سنگی موسوم به اکرام الناس فی تاریخ آل برمک (نام دیگر برای اخبار برمکیان یا اخبار برامکه به روایت ابن غسان) که بیش از یک صد سال پیش توسط میرزا محمد ملک الکتاب شیرازی در بمبئی چاپ شده است.

ضمیمه کتاب، شامل سی و هشت حکایت اضافی در نسخه لاهور است که در نسخه اساس (دستنویس لنین گراد) موجود نیست و در اکرام الناس برخی از آنها موجود است. چند صفحه از پایان کتاب به توضیحاتی درباره اشخاص اختصاص یافته است. نمایه‌های کتاب دربردارنده فهرست منابع، فهرست اشخاص، فهرست امکنه و کتابهاست، و این سه فهرست در ذیل عنوان فهرست (فهرست اعلام) آمده و در هم ادغام شده و در حکم نمایه عام است.

مهاسفاری

مجموعه انار

انار ANOR مجموعه ایست که پروفیسور یورگن پاول در مجموعه انتشارات کلاوس شوارتز برلین منتشر می کند. این مجموعه به آثار علمی کم حجم (بین ۵۰ تا ۱۰۰ صفحه و گاه بیشتر) درباره تاریخ، ادبیات، مردم شناسی و فرهنگ آسیای مرکزی مسلمان اختصاص دارد. این مجموعه به دو زبان انگلیسی و آلمانی منتشر می شود. از این مجموعه آثار زیر منتشر شده است.

انار ۱: یورگن پاول: تعلیم و سازمان: خواجگان نقشبندیه

در نخستین نسل پس از بهاء الدین نقشبند.

ANOR 1: Juergen Paul: Doctrine and Organization. The Khwajagan/Naqshbandiyya in the first generation after Baha'uddin. 84 pages. Berlin 1998

روایت آذرفرنبغ فرخزادان

رساله‌ای در فقه زردشتی منسوب به سده سوم هجری، آوا نوشت، ترجمه، توضیحات و واژه‌نامه از حسن رضائی باغ بیدی، تهران، مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۳۸۴ ش.

در میان مجموعه نوشته‌های زردشتی به جا مانده، شماری رساله وجود دارد که از آنها تحت عنوان کلی «روایت» یاد می‌شود. این روایتها در واقع رساله‌های عملی زردشتی و حاوی پرسشهای دینی مؤمنان و پاسخها و احکام مراجع دینی به آنها هستند. از این دسته، شماری به خط و زبان پهلوی و متعلق به نخستین سده‌های اسلامی و به ویژه سده سوم هجری، و شماری هم به خط و زبان فارسی هستند که به دوره‌های متأخرتر تعلق دارند. این مجموعه حاوی مطالب فراوانی درباره فقه زردشتی است و از مسائل مطرح شده می‌توان بسیاری از زوایای تاریک جامعه روزگار تالیفشان را روشن کرد.

آذرفرنبغ فرخزادان، موبدان موبد فارس و پیشوای زردشتیان در سده سوم هجری بوده علاوه بر نقل قولهای متعددی که از او در نوشته‌های دیگر آمده خود او مستقیماً در تدوین مجدد دینکرد (موسوم به دانشنامه دین زردشتی) و تألیف چند رساله نقش داشته و پاسخهای وی به ۱۴۸ پرسش دینی هم به صورت رساله‌ای مستقل باقی مانده است.

این رساله که به خط و زبان پهلوی است حاوی احکامی (به صورت پرسش و پاسخ) در این زمینه هاست، نجاست و مردار، ارث و سرپرستی خانواده و گزینش قییم، ازدواج و انواع آن، عادت ماهانه زنان، دعا و خیرات و آیینهای مربوط به درگذشتگان، ارتداد، بخشش و هبه، وام و رهن، و...

از روایت آذرفرنبغ دو نسخه خطی متعلق به سده‌های شانزدهم و هفدهم میلادی به جا مانده که نخستین بار بهرام گور انکلساریا، از پارسیان هند، متنی تصحیح شده از آن را به همراه آوانوشت و ترجمه انگلیسی فراهم آورد که در سال ۱۹۶۹م، یعنی پس از مرگش منتشر شد که اشتباهات راه یافته در آن، استفاده از متن و ترجمه را دشوار می‌ساخت و از این رو تصحیح و ترجمه مجدد آن ضروری می‌نمود. در چاپ حاضر از روایت آذرفرنبغ... علاوه بر تهیه متنی ویراسته از این رساله پهلوی، آوا نوشت، و ترجمه فارسی روان و قابل فهم و در عین حال دقیقی از آن نیز ارائه شده و پس از واژه‌نامه بسامدی، شرح اصطلاحات حقوقی و فقهی متن نیز آمده است.

دقت مصحح و مترجم در ارائه متنی پاکیزه و علمی در

انار ۹: بهادر کازاکف: اسناد بخارا: مجموعه کتابخانه

استان بخارا

ANOR 09 :Bahadir Kazakov :Bukharan Documents. The Collection in the District Library, Bukhara, 2001 . 104 S.,

انار ۱۱: آلن ج. فرانک، میرقاسم عثمانوف: موادی برای تاریخ و قربان علی خالدی سمی پالاتینسک: ۲ نسخه خطی احمد ولی غازانی

ANOR 11 :Allen J. Frank / Mirkasyim A. Usmanov Materials for the Islamic History of Semipalatinsk : Two Manuscripts by Ahmad-Wali al-Qazani and Qurban ali Khalidi. 2001. 98 S

انار ۱۲: گلنار کندربای: سرزمین و مردم: استعمار روسیه

بر دشت کازاخ

ANOR 12:Gulnar Kendirbai: Land and People. The Russian Colonization of the Kazak Steppe. 2002. 80 S

انار ۱۳: فرانتز ونبرگ: پژوهشی در قدیمی گری بخارایی:

میرزا سلیم بیک

ANOR 13:Franz Wennberg: An Inquiry into Bukharan Qadimism: Mirza Salim-bik.2003. 74 S.

انار ۱۶: آفتاندیل ارکینوف: دعا و نفرین برای تزار: دعاها

و آئین‌ها در خیوه دست نشاندگان ترکستان تزاری

ANOR 16: Aftandil Erkinov: Praying for and against the Tsar. Prayers and sermons in Russian-dominated Khiva and Tsarist Turkestan.2004, 112 S

ویژه نامه: یورگن پاول: سیاهه دست نوشته‌های صوفیه

(سده ۲۰-۱۸م) موجود در انستیتوی شرقی، آکادمی علوم ازبکستان.

Jürgen Paul: Handlist Sufi Manuscripts (18th - 20th centuries) in the holdings of the Oriental Institute, Academy of Sciences, Republic of Uzbekistan. 2000. 238 S.

محسن جعفری مذهب

شرح کتاب

«التذكرة في أحكام الجواهر والأعراض» ابن متويه

چاپ عکسی از روی نسخه خطی کتابخانه شادروان اصغر مهدوی

تاریخ کتابت ۵۷۰ هـ.ق.

بیتکنتار فارسی

مقدمه فکلی و فهرستا

نصرالله پورجوادی

زاینه اشیتکه

تهران ۱۳۸۵

خور تحسین است و به ویژه بی غلط بودن چنین متنی آکنده از آوا نوشت و واژه‌های پهلوی و اوستایی و نسخه بدلها و غیره را در این روزگار آکندگی نوشته‌های فارسی معمولی از غلطهای چاپی املائی و دستوری باید پدیده‌ای شگفت خواند. عسگر بهرامی

التذکره فی احکام الجواهر

شرح کتاب التذکره فی احکام الجواهر و الأعراض ابن متویه؛ چاپ عکسی از دستنویس کتابخانه زنده یاد دکتر اصغر مهدوی، پیشگفتار فارسی نصرالله پورجوادی، دیباچه انگلیسی و فهرس زاینه اشیتکه، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران و مؤسسه مطالعات اسلامی دانشگاه آزاد برلین، تهران، ۱۳۸۵ خورشیدی، سی+۳۹۵+۱۱.

اصل کتاب با عنوان «التذکره فی احکام الجواهر و الأعراض» از ابن متویه است که دستنویس حاضر شرحی بر آن است، از شارحی ناشناخته که به صورت امالی تحریر و تنظیم شده. اصل نسخه دارای ۳۸۲ صفحه است و مقدمه‌ای به فارسی در دو صفحه از دکتر نصرالله پورجوادی و همچنین مشخصات نسخه‌شناسی آن از سید ابراهیم اشک شیرین بر آن ضمیمه شده. همچنین دیباچه‌ای به زبان انگلیسی در ۷ صفحه به همراه ۱۱ صفحه فهرس شامل فهرست اعلام، فهرست کتابهای مذکور در متن، فهرست ملل و فرق و مذاهب و همچنین فهرست آیات قرآنی به قلم خانم زاینه اشیتکه بدان افزوده شده که در استفاده محققین از متن می‌تواند کمک خوبی باشد. اصل متن و شرح، مبحث طبیعیات را از دیدگاه کلام معتزلی مورد بررسی قرار داده و از این نظر جزء متون قابل توجه در این زمینه به شمار می‌آید.

نظر به قدمت دستنویس و همچنین منحصر به فرد بودن آن، مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران با مشارکت مؤسسه مطالعات اسلامی دانشگاه آزاد برلین (آلمان) تصمیم به انتشار دستنویس به صورت عکسی گرفته‌اند که با دورنگ به چاپ رسیده است.

عزیزان علاقه‌مند و دوستدار میراث مکتوب

لطفاً با اشتراک منشورات و نشریات این مرکز، خود را در نشر و ترویج فرهنگ مکتوب ایرانی سهیم نمایید. در ضمن مشارکت شما در تحقق این اهداف و انجام پژوهشها و پروژه‌های در دست این مرکز اعم از چاپ متون تحقیقی، عکسی (فاکسیمیله)، تکمیل بانک اطلاعاتی نسخ خطی فرهنگ و تمدن ایران و اسلام، میراثهای مشترک ایران و شبه قاره، ایران و ماوراءالنهر و ایران و دوره عثمانی و ... راه را برای اتمام این برنامه‌ها و پروژه‌ها هموار تر می‌کند.

